Lesvoorbereiding

Bommen Berend, tou nou even

GROEP

6,7,8

SAMENVATTING

De leerlingen leren een lied over Bommen Berend. Het lied is de aanleiding om met de kinderen in gesprek te gaan over wie Bommen Berend was en wat hij te maken had met Groningen. De les kan vakoverstijgend worden ingezet. Er zijn raakvlakken met muziek, geschiedenis en aardrijkskunde.

DUUR

± 60 minuten

MATERIAAL

- Songtekst op papier voor iedere leerling
- Audiobestand van het lied op het digibord
- Indien er geen wisbordjes zijn, kan dit vervangen worden door post-its (iets waar de leerlingen op kunnen schrijven).

VOORBEREIDING

- Lees de lesbeschrijving door
- Print songtekst uit
- Zet het audiobestand van het lied klaar op het digibord

KERNDOELEN

Kerndoelen in deze les

De les sluit aan op drie van de vijf kerndoelen Nedersaksisch:

- De leerlingen ontwikkelen een positieve attitude ten opzichte van het gebruik van Nedersaksisch door henzelf en anderen.
- De leerlingen leren informatie te verwerven uit (eenvoudige) gesproken, gezongen en geschreven teksten in het Nedersaksisch.
- De leerlingen verwerven een woordenschat van frequent gebruikte Nedersaksische woorden en uitdrukkingen en zij ontwikkelen een attitude waarbij ze zich durven uit te drukken in die taal.

Kerndoelen Nedersaksisch

Het Nederlandse basisonderwijs kent 58 kerndoelen. Uit een aantal relevante vakgebieden zijn 16 kerndoelen genomen die als basis dienen voor de vorming van kerndoelen voor het Nedersaksisch. Uit deze 16 kerndoelen zijn vijf basisvaardigheden gedistilleerd waar vervolgens vijf “kerndoelen Nedersaksisch” van gemaakt zijn. De kerndoelen voor het Nedersaksisch zijn gevormd uit de kerndoelen voor Nederlands, Fries en Engels.

Wanneer je aan deze Nedersaksische kerndoelen gaat werken, werk je tegelijkertijd aan de kerndoelen uit het kerndoelenboekje. Op deze manier kan er gewerkt worden aan de geldende, verplichte kerndoelen en zijn de Nedersaksische kerndoelen een vervanging (en niet een extra toevoeging) op het bestaande curriculum van een (basis)school.

De kerndoelen Nedersaksisch luiden als volgt:

- De leerlingen ontwikkelen een positieve attitude ten opzichte van het gebruik van Nedersaksisch door henzelf en anderen.
- De leerlingen leren informatie te verwerven uit (eenvoudige) gesproken, gezongen en geschreven teksten in het Nedersaksisch.
- De leerlingen verwerven een woordenschat van frequent gebruikte Nedersaksische woorden en uitdrukkingen en zij ontwikkelen een attitude waarbij ze zich durven uit te drukken in die taal.
- De leerlingen krijgen plezier in het schrijven van eenvoudige (informatieve) teksten, liedjes en gedichten in het Nedersaksisch en maken daarbij gebruik van de geldende spellingsregels.
- De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed en de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nedersaksische geschiedenis.

Actualisatie kerndoelen

De huidige kerndoelen zijn niet actueel en ruim geformuleerd. Dit geeft onduidelijkheid bij leraren over wat moet en mag. Daarom wordt er gewerkt aan een actualisatie van de kerndoelen. De conceptkerndoelen voor Nederlands zijn opgeleverd in 2023. Zodra deze wettelijk zijn goedgekeurd zullen ze de oude kerndoelen vervangen.

In de conceptkerndoelen is streektaal ondergebracht bij de kerndoelen Nederlands voor het primair onderwijs, domein B | Taal, subdomein B2 | Taal en individu & maatschappij: kerndoel 14 (Talige identiteit), kerndoel 15 (Taalvariatie) en kerndoel 16 (Taalverandering).

Ook bij de conceptkerndoelen voor burgerschap is ruimte voor streektaal en meertaligheid.

Op termijn zullen de kerndoelen voor het Nedersaksisch waarschijnlijk aangepast worden aan de nieuwe kerndoelen.

LESDOEL

De leerlingen leren door een lied over de regionale geschiedenis en de regionale cultuur.

De leerlingen doen onderzoek naar Bommen Berend en zijn rol in de belegering van Groningen.

De leerlingen beleven plezier aan samen zingen.

De leerlingen oefenen een lied met herhalingen, contrasten en variaties in tekst en melodie.

De leerlingen kunnen het lied meezingen met begeleiding van een ‘meezing-fragment’.

BEGINSITUATIE

De leerlingen kunnen lezen en schrijven. Naast het Nederlands hebben ze in meer of mindere mate ervaring met andere talen door muziek, YouTube, gaming, vakanties of doordat er thuis een andere taal wordt gesproken.

Voor wat betreft het Gronings is uit onderzoek door studenten bekend dat:

- Hoe Gronings het meeste bij opa en oma wordt gesproken
- De meeste kinderen geen Gronings spreken, maar het wel kunnen verstaan
- Leerlingen het belangrijk vinden dat de taal blijft bestaan
- Ze af en toe Groningse lessen op school kunnen waarderen
- Gym, muziek en drama de leukste vakken worden gevonden en dat daarbij aansluiten helpt om het Gronings te stimuleren
- Dat leerlingen de Groningse taal en de geschiedenis het meest interessant vinden
- De meeste kinderen trots zijn op de Groningse taal

LESBESCHRIJVING

Bommen Berend, tou nou even

INLEIDING

10 minuten

Voer met de leerlingen een gesprek over Bommen Berend. Weten de kinderen wie hij was? Waar hebben ze zijn naam gehoord? Met welke gebeurtenis is Bommen Berend verbonden? Wat heeft hij te maken met Groningen.

Als er leerlingen zijn die iets over Bommen Berend weten, vraag dan hoe zij aan deze kennis komen. Is het uit eigen interesse? Hebben ze een tentoonstelling gezien, een verhaal gelezen, een specifieke plek bezocht?

Deel de songtekst uit en zet de tekst ook op het digibord. Bekijk met de leerlingen de tekst. Bespreek wat hen opvalt. (Mogelijke antwoorden: het is een lied, het is in een andere taal, er staan Nederlandse woorden in maar ook andere.)

KERN

45 minuten

Deel 1

15 minuten

- Bespreek de structuur: het is een lied. Dat weten we omdat er staat 'songtekst', en omdat er refreinen en coupletten zijn.
- Vraag de leerlingen om de tekst voor zichzelf te lezen. Vraag of ze uit de tekst kunnen halen over wie het lied gaat en wat voor persoon hij was.
- Bespreek de tekst na. Het lied gaat over Bommen Berend.

Optie 1:

Geef de leerlingen een kwartier de tijd om op internet te zoeken naar informatie over Bommen Berend. Laat hen kort verslag doen van de informatie die ze hebben gevonden.

Optie 2:

Bespreek kort de onderstaande toelichting en laat kinderen op een later moment meer informatie zoeken over Bommen Berend, Carel Rabenhaupt en de belegering van de stad. Heb je veel LEGO op school? Laat de leerlingen dan enkele belangrijke gebeurtenissen rond het beleg van Groningen nabouwen met LEGO. Ze kunnen dit per groepje doen en aan elkaar vertellen wat er in hun scène gebeurt.

Bommen Berend was de bijnaam van de Bisschop van Münster. Zijn echte naam was Christoph Bernard van Galen. In het rampjaar 1672 wordt Nederland van alle kanten aangevallen: door Engeland, Frankrijk en door de bisdommen van Keulen en Münster. Bommen Berend vindt dat Groningen van hem is. In juli 1672 trekt hij met een leger van 24.000 soldaten op naar de stad. De protestantse Groningers zijn hem een doorn in het oog. Katholiek moeten ze worden, net als vroeger!

Maar Groningen is voorbereid op de komst van Bommen Berend. Carel Rabenhaupt krijgt het bevel over de verdediging van stad en ommeland. Hij is een ervaren militair die slimme plannen bedenkt om Bommen Berend dwars te zitten. Plannen die succesvol zijn, want na een beleg van ongeveer een maand, trekt Bommen Berend zicht terug. Op 27 augustus ruimt Bommen Berend het veld. Op 28 augustus vieren de Groningers Gronings Ontzet.

Bron: De verhalen van Groningen – 'Bommen Berend' in 1672: Gronings Ontzet www.deverhalenvangroningen.nl

Deel 2

30 minuten

- Laat de leerlingen luisteren naar het audiobestand. Herhaal dit een paar keer.
- Leer het lied aan via de weggeefmethode, de papegaaimethode of de wegveegmethode.
- Bij de weggeefmethode zing je de tekst en geef je aan wanneer de leerlingen aan mogen vullen. Je zingt steeds minder zelf en je laat steeds meer over aan de leerlingen.
- Bij papegaaimethode zingt de leerkracht voor en zingen de leerlingen na.
- Bij de wegveegmethode zet je de tekst op het bord. Ieder keer dat je het lied opnieuw zingt, veeg je woorden weg (of je bedekt ze) zodat deze onthouden moeten worden. Ga door tot de leerlingen de tekst uit hun hoofd kennen.
- Begin met het aanleren van het refrein. Voeg daarna de coupletten toe.
- Bespreek tussen het zingen door steeds enkele woorden uit de tekst, zodat de leerlingen steeds beter begrijpen waar de tekst over gaat.
- Als de leerlingen het lied goed hebben ingeoefend, gebruik dan bij de uitvoering de karaokeversie.

Uitbreiding:

laat de leerlingen staan en laat ze op de plek marcheren als een vertrekkend leger. Laat ze lekker hard stampen maar wel zo gelijk mogelijk.

Opmerking:

Deze les is waarschijnlijk te kort om het lied goed aan te leren. Het lied vaker herhalen op verschillende momenten in de week zal de leerlingen helpen om tekst en melodie goed onder de knie te krijgen.

EVALUATIE

5 minuten

Kijk met de leerlingen terug naar wat ze in deze les hebben geleerd en ontdekt over de Groninger geschiedenis. Voer een kort gesprek over de feestelijkheden op 28 augustus in de stad en de relatie met de gebeurtenissen in 1672. Wat zegt het dat er anno nu nog steeds over gesproken wordt, dat het verhaal nog steeds wordt verteld en dat er nog steeds liederen over gemaakt worden? Stel dat Bommen Berend gewonnen had, wat had dat mogelijk voor gevolgen gehad voor ons leven nu?

Credit

Deze les werd ontwikkeld door Jurriën Doolaard in opdracht van en in samenwerking met Erfgoed in Groningen.

Tekst lied: Jurriën Doolaard en Reinder van der Molen

Muziek: Jurriën Doolaard

Zang: Irene Wilkens

Productie: Sound Balance